

ÖZEL EKİN LİSESİ
"Bilgi Toplumunun Okulu"

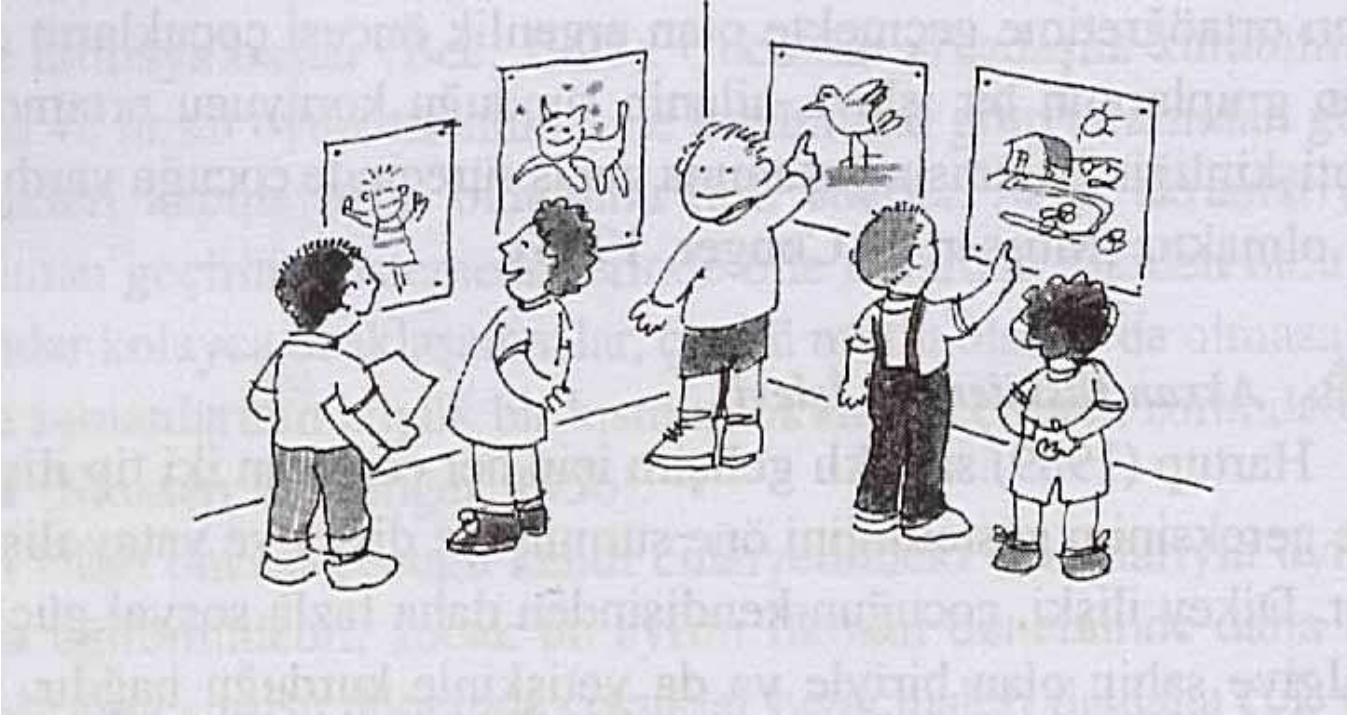
EMPATİ

1

EMPATİ, ÖZEL EKİN LİSESİ P.D.R.H. SERVİSİNİN AYDA BİR YAYIMLANAN SÜRELİ YAYINIDIR. SAYI: 6 Nisan - 2002

AYIN KONUSU

TEMEL EĞİTİMDE SOSYAL BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİ

BİLGİ TOPLUMUNUN OKULUNUN eğitimcileri ve ana-babaları; yaşadığı ortamın gerektirdiği sosyal becerileri gösterebilen, etkileşimde bulunduğu insanlara ve ortamlara bilinç katabilen bireyler yetiştirmelidir.

ÇOCUKLARDA SOSYAL BECERİ

Tanım : Kişilerin ilişkilerinde, başkalarının davranışlarının anlamlarını kavrayarak uygun tepkiler verebilmesi sosyal beceri olarak tanımlanabilir. İletişim ve etkileşim sosyal beceride en temel iki unsurdur.

İLGİLİ KAVRAMLAR:

Sosyal Benlik : (Sosyal rol) İnsanların sosyal ilişkilerinin temelinde birçok sosyal benlikleri bulunur. Örnek: Öğretmen, anne, eş, komşu, arkadaş rolleri aynı kişinin, farklı ilişkilerindeki rolleridir.

Sosyal Zeka : İletişimde bulunabilmek, ilişkilerindeki zorluklarla baş edebilmek, çözümler üretebilmek, ortamları tanımlamak-uygun davranışlar geliştirmek, takım çalışmalarına katılmak ve bunları aktif bir şekilde yürütebilmek sosyal zekanın özellikleri olarak tanımlanabilir.

Sosyal Norm : Toplum içinde yaşarken, belirli kuralların olması iletişimi kolaylaştırır. Bunları bilmek ve yapmak çoğu kez bize ait olma, kabul edilme gibi duygular yaşatır; kendimizi iyi hissetmemizi sağlar. Bu kural ve beklentilere sosyal norm adını verebiliriz.

Sosyal Yeterlilik : Bir kişinin bir takım sosyal ilişkileri yürütebilmesi için gerekli bilgileri kazanıp kazanmadığının göstergesidir. Bunlar: Kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile bireyleri ve diğer tanıdık bireylerce kabul edilme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre ile iletişim.

SOSYAL GELİŞİM KURAMLARINA KISA BİR BAKIŞ

Çocukların akran ilişkileriyle ilgili farklı varsayımlara dayanan sosyal gelişim kuramları sosyal davranışların nasıl ve ne zaman öğrenildiği ile ilgili geniş bilgiler sunar. İnsan davranışını açıklayan en önemli kuramlardan biri olarak kabul edilen psikanalitik yaklaşımda Freud, sosyalleşmeyi, çocuğun ana-babasına duyduğu duygusal bağın diğer kişilere uzantısı olarak görmüştür. Freud'a göre kişilik, bireyin psikoseksüel gelişim evrelerinden geçmesiyle oluşur. Gelişim, bedenin farklı bölgelerinin duyarlı hale geldiği, birbirini izleyen çeşitli psikoseksüel evreler içinde seyrederek. Doğumdan bir buçuk yaşına kadar süren oral evrede libido odağı ağız bölgesindeyken, çocuğun biraz daha olgunlaştığı anal evrede odak anal bölgeye, fallik dönemde ise cinsel organlar bölgesine kayar. Oedipal çatışmanın çözülmesiyle örtük evre olarak

adlandırılan dönemde, okul yaşındaki çocuğun odaklandığı bedensel bir bölge yoktur. Bu dönemde çocukların enerjileri, cinsel olmayan yeni beceri ve ilgilere yönelir. Daha önce çocuğa doyumu sağlayan ana-babaların yerini akranlar alır. 6 ve 11 yaşları arasındaki bu evrede çocuklar kendi cinslerinden arkadaşları karşı cinsten olanlara tercih ederler.

ARKADAŞ İLİŞKİLERİ

Arkadaş ilişkileri çocukların gelişiminde büyük rol oynar. Gelişim sürecinde akranlarıyla yaşadığı yoğun ilişkiler çocuğa, yeterli sosyal uyumu gösterebilmesi ve gerekli sosyal becerileri kazanması için birçok fırsat sağlar. Burada akran ilişkilerinin gelişimini ve işlevlerini kısaca gözden geçirmek yararlı olacaktır.

a) Akran ilişkilerinin gelişimi

Akran ilişkileri yaşamın ilk yılında başlar, ancak bebekler 6 aydan önce, birbirlerinin farkında olduklarını gösteren davranışlarda bulunmazlar. Birbirlerine dokunarak ve bakarak, birbirlerinin saçlarını çekerek ve hareketlerini taklit ederek ilişkiyi başlatmaları 6. aydan sonra görülür.

Çocuklar 9. ve 13. aylar arasında, öncelikle dış uyaranlara tepki verirler, ancak buldukları ortamda tek bir oyuncak olması, oyuncağa ulaşmada birbirlerini engel olarak algılamalarına neden olabilir. Diğer bir çocuğun varlığı, oyuncak için kavga etme, gergin bir şekilde izleme, vurma ve ısırma gibi saldırgan davranışlara yol açabilir. Bununla birlikte rekabetin olmadığı durumlarda, bu yaş çocukları iş birliği içeren davranışlar da sergileyebilirler.

Eğer ortamda rekabet yoksa çocuklar 14. ve 18. aylar arasında birbirlerine dostça bir tutumla yaklaşır. Eşyalar ya da oyuncaklar için yapılanların yerini genellikle farklı oyuncaklarla yan yana oynama ve bazen de işbirliği alır.

Çocukların etkileşimlerinde 2 ve 4 yaşları arasında artış olur. Herhangi bir yetişkinin yakın müdahalesi ya da gözlemi olmadan, çocuklar birbirleriyle daha uzun süreli oyun oynamaya ve bir dizi sosyal beceri geliştirmeye başlarlar.

Çocukların sosyal davranışları geliştikçe akranları ile oyun ortamlarında bulunma istekleri de artar. Yapılan bir çalışma 3 hafta boyunca 3, 4 ve 5 yaşındaki 30 çocuğun, 1 saatlik serbest oyun dilimlerinde arkadaşlarla yaşadığı iletişimin yapısını incelemiştir. Bu çalışmaların sonuçlarına göre oyunlarda dört iletişim yapısından söz etmek mümkündür:

- **Bağımsız iletişim**
- **Paralel iletişim**
- **Tamamlayıcı iletişim**
- **Etkileşimci iletişim**

Bağımsız yapıda çocuk, diğerlerinin katılımı olmadan oyununu oynar. **Paralel yapıda** oyun iki ya da daha fazla kişi arasında gerçekleşir, çocuklar birbirlerinden bağımsız hareket eder, fakat birbirlerine yakın dururlar. **Tamamlayıcı yapıda** çocuklar arasında iş birliği dikkati çekse de, birbirlerinden bağımsız olarak girdikleri rolleri gerçekleştirirler. **Etkileşimci yapıda** ise çocuklar birbirleriyle etkileşimde bulunarak oyundaki rollerini oynarlar. Bu ilişkide birbirlerinin davranışlarına odaklanırlar ve karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler. Yapılan gözlemler çocukların 3 yaşında oyunlarda bağımsız ve paralel yapıda; 4 yaşında bağımsız, paralel ve tamamlayıcı yapıda; 5 yaşında ise diğer yapılarla birlikte etkileşen yapıda iletişime girdiklerini göstermiştir.

Çocukların, işbirliği becerisi ya da davranışını, diğer kişilere ve hedefe uygun şekilde sergilemesi 4 yaş dolayında başlamaktadır. Piaget'ye göre bu dönemde oyunun yapısı sosyal yalıttımdan (izolasyondan), paylaşım ve etkileşimin bulunduğu bir yapıya dönüşür. Dolayısıyla, çocukların ben-merkezci davranışlarında azalma görülür.

Oyun, çocuğun gerçek yaşamını canlandırabileceği bir araçtır. Örneğin, 5 yaşında iken sürekli yalnız oynamak isteyen çocuk, gelecekte gerekli sosyal becerisi eksik bir kişiye dönüşebilir. Bu görüşe göre, çocuğun oyun ortamındaki sosyal davranışı, çevreye uyum ve ilişki kurabilme becerisi ile ilgilidir.

Okul öncesi dönemdeki bedensel ve zihinsel olgunlaşmanın sonucu olarak çocuğun sosyal davranışlarında bir değişim görülür. Bu süreçte çocuklar akranlarıyla daha karmaşık yapıda etkileşimde bulunabilirler. Ayrıca, yuvada ya da anaokulunda var olan pek çok oyun oynama fırsatı, çocukların akranlarıyla daha çok grup etkinliklerine katılmalarına ve birbirlerine yakınlaşmalarına yardımcı olur.

Okulun başlaması ile birlikte, akranların yaşamdaki önemi de artmaya başlar. Çocuklar arkadaşlık kurabilmenin ve farklı oyun etkinliklerine katılmanın grup tarafından gördükleri kabule bağlı olduğunu fark ederler. Artık akranlarıyla zaman geçirmek istemediklerinde bile onlardan eskiden olduğu kadar kolayca uzaklaşamazlar, çünkü mutlu olsalar da olmasalar da zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirmek zorundadırlar.

Okul öncesi çocuğu, kendi cinsiyetindeki akranlarıyla oynama eğilimindedir, ancak bu ayrım ilkökul döneminde daha bir belirginleşir. Bu dönemde çocuklar hemcinsleri ile daha çok yakınlaşırlar. Kız ve erkeklerin grup yapılarında bazı farklılıklar göze çarpar. Kız grupları daha küçüktür ve daha çok konuşma içerir, oysa erkek grupları daha büyüktür ve daha çok hareket içermektedir.

İlkökul döneminde çocuk grupları, birlikte bisiklete binme, ip atlama gibi oyunlara dayalı olarak oluşur ve grupları oluşturan kişiler sıklıkla değişir. Her iki cinsin bir araya geldiği kalıcı arkadaş grupları ancak daha ileri yaşlarda gözlenebilir.

Kızlar için genellikle 10-14, erkekler içinse 12-16 yaşları arasında gelişen ön-ergenlik döneminde hızlı bir bedensel değişim ve bilişsel olgunlaşma izlenir. Akran grubu daha yapılandırılmış hale dönüşür ve bir akran grubunun üyesi olmanın önemi artar.

Arkadaşlıkta güven ve sadakat giderek önem kazanır. Çocuklar 11 ve 14 yaşları arasında, zamanlarının büyük bir kısmını arkadaşlarıyla birlikte geçirirler. Artık akran ilişkilerinde yardımlaşma, oyun oynamadan çok daha önemlidir. Nitekim karşısındakinin bakış açısını anlayabilme becerisi bu dönemde iyice gelişmiştir.

b) Akran İlişkilerinin İşlevi

Uzmanlar, sağlıklı gelişim için her çocuğun iki tip ilişkiye gereksinim gösterdiğini öne sürmektedirler: **Dikey ve Yatay İlişkiler.**

Dikey ilişki: Çocuğun kendisinden daha fazla sosyal güç ve bilgiye sahip olan biriyle ya da yetişkinle kurduğu bağıdır. Bu ilişki eşit değil, tamamlayıcı özellik gösterir.

Yatay ilişki: Çocuğun gelişim düzeyi kendisine benzeyen biri ya da akranı ile kurduğu bağıdır. Bu ilişki eşit ve dengeli bir özellik gösterir.

Akran ilişkileri çocuğa pek çok şey kazandırır. Akranlar çocukların kendi kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olurlar. Çocuklar bu ilişkiler içinde kendileri hakkında geribildirim alır, böylece kendileri hakkında algılar oluştururlar. Eşitliğe dayanan bu ilişkilerde, çocukların sosyal rollerine, konumlarına ve cinsel kimliklerine uygun davranışlar belirlenir. Ana-babaların bulunmadığı ortamlarda akranlar, güvenlik ve duygusal destek sağlarlar. Çocukların yeni ortamlarda, yeni insanlarla tanışmalarına yardımcı olur ve sorunlarla baş etmelerini kolaylaştırırlar.

Aile ve akranlar, çocuklar için koruma ve destek sağladıkları gibi, zorlayıcı olabilseler de ailenin birincil rolü, koruma ve bakımı sağlamaktır. Akranlar ise aile kadar koruyucu değildirler; zorlayıcı rolleri de vardır. Çocuklar akranlarıyla, yalnızca eşit ilişkilerde öğrenilebilecek yeni beceriler kazanırlar. Bilişsel alanı ve empati becerileri gelişir; iş birliği ve rekabet içeren etkinliklere katılmayı öğrenirler. Kazandıkları bu beceriler, onların diğer insanlarla uyum içinde yaşamalarını sağlar.

Sosyal Becerin Belli Başlı Özellikleri:

- Öncelikli olarak öğrenme (örneğin, gözlemlenme, örnek alma, canlandırma ve geri bildirim) yoluyla kazanılır.
- Belirli sözel ve sözsüz davranışlardan oluşur.
- Etkin ve uygun tepkileri, örnek alınan davranışları içerir.
- Sosyal çevreden gelen olumlu tepkilerin artmasını sağlayarak, var olan becerilerin pekişmesine olanak tanır.
- Çevrenin (durum ve ortamın) özelliklerinden etkilenir.
- Sosyal başarıdaki yetersizlikler belirlenebilir ve duruma uygun eğitim programları hazırlanabilir.

Tüm bu tanımlardan anlaşılan şey, sosyal etkileşimin insanın yaşamının evrensel ve ayrılmaz bir parçası olduğudur. Sosyal becerisi olan çocuklar katıldıkları etkinliklerden daha çok zevk alır ve kendi kararlarını kendileri verirler. Oysa sosyal becerisi yeterince gelişmemiş olanlar, akranları tarafından dışlanabilir, ihmal görebilir ve yetişkinlerin ihmaliyle, istismarıyla karşılaşabilir.

SOSYAL BECERİ EKSİKLİĞİ

Sosyal becerilerdeki yetersizliğin sonuçları üzerinde yapılan araştırmalar; düşük sosyal becerilerin, çocuklukta yaşanan zorluklar ve ileri yaşlarda yaşanabilecek uyumsuzluklarla ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Akran ilişkileri zayıf ve yetersiz olan çocuklar, psikolojik, davranışsal ve sosyal alanlarda yaşamlarının sonraki döneminde rahatsızlıklar yaşama eğilimindedirler. Bunlar arasında okul başarısızlığı, şiddet, psikopatoloji ve suça eğilim sayılabilir.

Sosyal beceriler ile olumsuz bulgular arasındaki ilişkiyi araştırma amacıyla az ve çok arkadaşı olan çocuklara kıyasla, daha çok arkadaşı olan ve bunları sürdürebilen yuva çocuklarının okulun ilk birkaç ayında, okula yönelik daha olumlu tutumlar geliştirdiklerini göstermiştir. Aynı araştırmada, akranları tarafından reddedilen çocukların okul hakkında olumsuz algılama, okulu reddetme ve yıl boyunca süren akademik başarı düşüklüğü gibi riskli yaşantılara girdikleri ortaya çıkmıştır. Ergenlik öncesindeki çocukların akran ilişkilerini 7 yıl boyunca izleyen uzun dönemli (boylamsal) bir başka çalışma ise, akranlarına karşı saldırgan olan ve reddedilen çocukların, ergenlikte suça eğilimli olduklarını; sınıfta kalma ya da okulu bırakma gibi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur.

SOSYAL BECERİ ALANLARI

Sosyal beceri alanları aşağıda verildiği gibi 6 ana başlık altında toplayabiliriz:

I. İlişiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri	II. Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	III. Duygulara Yönelik Beceriler
<ul style="list-style-type: none"> - Dinleme - Konuşmayı başlatma - Konuşmayı sürdürme - Soru sorma - Teşekkür etme - Kendini tanıtma - Başkalarını tanıtma - İltifat etme - Yardım isteme - Bir gruba katılma - Yönerge verme, - Yönergelere uyma - Özür dileme - İkna etme 	<ul style="list-style-type: none"> - Grupta iş bölümüne uyma - Grupta sorumluluğunu yerine getirme - Başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma <div style="text-align: center;"> </div>	<ul style="list-style-type: none"> - Kendi duygularını anlama - Duygularını ifade etme - Başkalarının duygularını anlama - Karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma - Sevgiyi, iyi duyguları ifade etme - Korku ile başa çıkma - Kendini ödüllendirme

IV. Saldırgan Davranışlar İle Başa Çıkma Becerileri	V. Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri	VI. Plan Yapma ve Sorun Çözme Becerileri
<ul style="list-style-type: none"> - İzin isteme - Paylaşma - Başkalarına yardım etme - Uzlaşma - Kızgınlığı kontrol etme - Hakkını koruma, savunma, - Alay etmeyle başa çıkma - Kavgadan uzak durma 	<ul style="list-style-type: none"> - Başarısız olunan bir durumla başa çıkma - Grup baskısıyla başa çıkma - Utanılan bir durumla başa çıkma - Yalnız bırakılma ile başa çıkma 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne yapacağına karar verme - Problemin (sorunun) nedenlerini araştırma - Amaç oluşturma - Bilgi toplama - Karar verme - Bir işe yoğunlaşma

Bakıldığında, bu becerileri kazanmanın akademik gelişimle iç içe olduğunu ve birlikte gittiğini görmek mümkündür. Öğrencilerimizde sosyal becerileri geliştirmek için sınıf ortamı dışında kullanabileceğiniz çeşitli yöntemler ve etkinliklere aşağıda yer verilmektedir.

1. ZAMAN AYIRMAK

Ev ve dış çevrenin sosyal bir ortam olduğunu hep hatırlayalım. Öğrenciler soru sorarken, kendilerini ifade ederken, tartışırken, onlara birçok kişisel ve sosyal beceriyi kazandırmamız mümkündür. Önemli olan evde ve dış çevrede öğrencilerin kişisel ve sosyal yönlerini desteklemektir. Her yaşantı, her ortam yukarıda adı geçen becerileri geliştirmemiz için bir fırsattır.

Yukarıdaki listede verilen ve çocuğunuzun ihtiyacı olan bir sosyal beceriyi seçerek, her hafta 3-5 kez, 20-25 dakikalık bir sosyal beceri eğitimi, onun bu becerileri nasıl geliştireceğini öğrenebilmesi için yeterlidir.

2. TUTARLILIK

Öğrencilerimizin bu becerileri geliştirmeleri ve becerilerin kalıcı olabilmesi için ev ortamında anne ve babanın benzer tutum ve davranışlar içinde olması (bulunması) gereklidir. Bu nedenle bu becerileri anne-babalarla da paylaşarak, onların ev ortamında benzer tepkileri göstermelerini sağlayarak bu davranışların sürekli gelişimine yardımcı olabiliriz.

- **Okul Günlüğünde yer alan “Sınıfımda Bu Hafta” ve “Okulumda Bu Ay” çalışmaları sosyal becerileri geliştirme amaçlıdır.**

3. MODEL OLMA

Öğrencilerimize yeni bir sosyal beceriyi kazandırmada bir diğer önemli nokta da, öğretmek istenen becerinin bir resim, bir hikaye, bir kişi (büyükler, arkadaşlar) gibi, bir modelin (örneğin) öğrenciye gösterilmesi, onu gözlemesinin sağlanmasıdır. Çocuğa model olacak örneğin, çocuk tarafından beğenilen, sevilen, saygı duyulan veya özdeşleştiği bir kişi, bir olay olması, çocuğun o beceriyi taklit etmesine, öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Çocuğun arkadaş ortamında ve bulunduğu diğer sosyal çevreler de çok önemli model olma özelliğini taşımaktadır.

Özellikle sosyal becerilerin öğretilmesinde arkadaşlar çok etkili modellerdir. Sizin davranışlarınız da onlar için çok etkili bir model oluşturmaktadır.

📧 LÜTFEN YAYINIMIZ HAKKINDAKİ GÖRÜŞ, ÖNERİ VE BEKLENTİLERİNİZİ BİZE YAZINIZ YA DA TELEFONLA İLETİNİZ. İŞ BİRLİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

E-MAİL: bilgi@ozelekinlisesi.com
y.gunes@ozelekinlisesi

- r.turhan@ozelekinlisesi.com -

AYIN KİTAP ÖNERİLERİ

1. İLKÖĞRETİMDE SOSYAL BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİ	Fusun Akkök	Özgür
Yay.		
2. GERÇEKTEN BENİ DUYUYOR MUSUN ?	Leyla Navaro	Remzi Kitabevi
3. ÜÇ PSİKOLOJİK SORU	Kadir Özer	İletişim Kitabevi
4. EYVAH ÇOCUĞUM ZOR DURUMDA NE YAPABİLİRİM?	PDR	Nobel Yayınları

AYIN FİLM ÖNERİLERİ

* Akıl Oyunları

* K-Pax

KAYNAKÇA

- Akkök, Fusun. (1999) **İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi**, Ana-baba elkitabı
 Özgür Yayınları, İSTANBUL.
- Akkök, Fusun. (1999) **İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi**, Öğretmen elkitabı
 Özgür Yayınları, İSTANBUL.
- Burley, Madeyn. (1997) **Zihinsel Becerileri Geliştirmek** Rota Yayınları
- Cüceloğlu, Doğan. (1991) **İnsan ve Davranışı** Remzi Kitabevi
- Çetin, F., Bilbay, A, A., Kaymak, D, A. (2001) **Araştırmadan Uygulamaya, Çocuklarda Sosyal Beceriler**, Grup Eğitimi, Epsilon Yayınları, İstanbul.

7. SAYIMIZIN KONUSU

TATİL GELİYOR. "ÇOCUĞUMLA BAŞBAŞAYIM!"
 (ANA-BABA REHBERİ)